

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ МОВИ ЯК НЕОБХІДНОГО ЗАСОБУ КОМУНІКАЦІЇ В УСІХ СФЕРАХ ЛЮДСЬКОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ТИМОЩУК Оксана Анатоліївна - аспірант юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – м. Київ

УДК 378.147:811

В статті досліджується питання про мову, як необхідного засобу комунікації во всіх сферах людської життєдіяльності. Основне уваження автор надає участі перекладача в кримінальному процесі, оскільки в останнє час в Україні активно зростає кількість іноземних громадян, спостерігається зростання числа злочинів, скоєних окремою категорією осіб серед населення. Тому за останні роки участь перекладача в кримінальному процесі стало особливо вимаганою.

Ключові слова: сучасний мовний, комунікативна мова, мовна мова, суспільство, іноземці, злочин, перекладач, кримінальний процес.

Аналіз останніх досліджень

Питанням мови як необхідного засобу комунікації в усіх сферах людської життєдіяльності присвячені роботи Аширбекової М. Т., Бастрікіна О.І., Головинської О.П., Джафаркулієва М.А., Махова В. М., Петрухіна І. Л., Рахунова Р.Д., Хабібুলіної Н.І., Щерби С. П. та інших авторів.

Мета: метою наукової статті є дослідження – за допомогою перекладача учасникам, які не володіють або недостатньо володіють мовою судочинства, реально гарантується їх право користуватися рідною мовою в кримінальному процесі.

Виклад основного матеріалу

Мова – це своєрідна сукупність звуків і символів, кожен з яких має певне значення.

Мова - це важливий інструмент людської взаємодії та спілкування. Завдяки мові ми можемо висловлювати свої думки в матеріальній мовній формі.

Мова не лише засіб для спілкування, а ще й історична пам'ять кожного народу. У кожній мові знаходить своє відображення духовна культура, багатовікова історія кожної нації.

Мова являє собою соціальне явище, адже поза соціальних відносин їй опанувати неможливо. Людина не володіє даром мови з моменту народження. Адже маленька дитина починає розмовляти тільки тоді, коли їй вдається навчитися повторювати фонетичні звуки, які видають оточуючи навколо люди, і завдяки вмінню мислити, вона надає їм правильне значення.

Завдяки мові первісна людина почала обмінюватися досвідом, планувати свої спільні дії. Членороздільна мова поставила первісну людину на нову стадію її еволюційного розвитку, й стала ще одним фактором, що змогла вивести людину на більш високий рівень від інших біологічних видів.

Основними функціями сучасної мови вважаються: комунікативна і розумова. Головною з них є комунікативна: завдяки мові людина здатна спілкуватися з будь якою особою між собою, передавати потрібну інформацію одна одній, висловлювати свою думку, почуття, побажання.

За допомогою функції мислення мови, людина не тільки має можливість переда-

вати свою думку іншої, але й за допомогою мови формує свою власну думку.

В мовознавстві існує ще й така функція мови, як гносеологічна або пізнавальна. Дана функція характеризується наступним аспектом: - людина аналізує всю інформацію, що отримала від інших суб'єктів суспільства, завдяки цьому зароджується процес наукового пізнання навколишнього світу. Також мова має й естетичну функцію, яка використовується в художніх творах. Завдяки своєму застосуванню в літературі, така мова дарує людині почуття естетичної насолоди, вона провокує їх на емоції, змушує людську душу хвилюватися.

Розвиток мови нерозривно пов'язаний із розвитком суспільства. Мова це живий організм, який піддається впливу історичних, політичних і соціальних змін в усіх сферах людської життєдіяльності.

Під впливом часу, деякі слова відмирають і майже втрачають своє використання, натомість мова обновляється й застосовуються нові слова, які максимально відповідають вимогам нового часу.

Мова – це величезний дар для всього людства. Інформаційна, агітаційна та емотивна - основні функції мови.

Інформаційна, агітаційна та емотивна (експресивна) вважаються основними функціями мови. Крім них виділяють ще метаязичну функцію (від грец. Мета - «замість»), яка означає використання мови для цілей пояснення або для ідентифікації предмета; фатичну функцію (від лат. *fatum* - «вислів») - використання мов як засобів для встановлення контакту між учасниками спілкування.

Різні функції мови рідко виявляються в нашій мові в чистому вигляді. Набагато частіше зустрічається поєднання різних функцій (з переважанням тієї або іншої) в межах одного різновиду мови. Наприклад, в науковій доповіді або в газетній статті переважає інформаційна функція; але можуть бути і елементи агітаційної, метаязичної функцій. У різних жанрах усної невимушеної мови емотивна функція може поєднуватися з інформаційною, агітаційною та фатичною.

Мова виступає також як засіб пізнання - виконує функцію гносеологічну (когнітив-

ну, пізнавальну). Ця функція мови пов'язує її з розумовою діяльністю людини, в одиницях мови матеріалізується структура і динаміка думки; похідні цієї функції: аксіологічна функція, тобто функція оцінки; номінативна функція, тобто функція називання; з цією функцією тісно пов'язана функція узагальнення, яка дозволяє нам за допомогою мови виражати найскладніші поняття. Узагальнюючи і виділяючи індивідуальне, неповторне, слово має здатність «заміщати» предмети і явища зовнішнього світу. Пізнаючи дійсність, людина по-різному її конструює, що знаходить своє вираження в мові.

Одночасно з утворенням України, як суверенної держави, у 1991 році, всі пострадянські республіки здобули суверенітет та позначили свої кордони, почали відроджувати свою національну культуру і мову. На кордоні з Україною утворилися такі іноземні держави як Російська Федерація, Білорусь, Молдова, та інші. З цими державами в Україні безвізовий режим, що забезпечує вільний в'їзд-виїзд іноземних громадян на територію нашої країни. Серед іноземців, не є виключенням, зустрічається і злочинний елемент – наркоділери, торговці, контрабандисти, нелегали, торговці людьми. На тлі припливу іноземних громадян в Україну спостерігається зростання кількості злочинів, скоєних злочинною категорією осіб. Тому за останні роки участь перекладача в кримінальному процесі стала особливо затребуваною. Крім цього, на території України проживає чисельна кількість народностей, чия мова не є державною, що, відповідно, вимагає присутності перекладача в українському кримінальному процесі.

За допомогою перекладача учасникам, які не володіють або недостатньо володіють мовою судочинства, гарантується їх право користуватися рідною мовою в кримінальному процесі. Так, при дотриманні процесуальних гарантій, закладених у зміст принципу мови судочинства, перекладач безкоштовно надає допомогу учасникам, які не володіють або недостатньо володіють мовою судочинства, в роз'ясненні їх процесуальних прав, допомагає робити заяви, клопотання, давати пояснення і показання у справі, зна-

йомитися з матеріалами кримінальної справи, подавати скарги, виступати в суді.

У разі провадження в кримінальних справах за участю іншомовних громадян у суді виникають труднощі з викликом в кримінальному процесі перекладача, процесуальні дії за участю перекладача вимагають підвищеної уваги до фіксації доказів у справі. Це обумовлює необхідність прийняття на додаток до кримінально-процесуального закону ряду нормативних актів, що регламентують централізовану організацію участі перекладачів в кримінальному процесі.

Існування різних проблем провадження у кримінальних справах, які продовжують залишатися актуальними, вимагає подальшого дослідження в комплексі взаємопов'язаних питань принципу мови судочинства та участі перекладача в кримінальному процесі в аспекті ведення дізнання, слідства, підтримання державного обвинувачення в судах у кримінальних справах за участю перекладача з метою уточнення сучасного значення і змісту принципу мови судочинства і вдосконалення інституту участі перекладача в кримінальному процесі.

Так статтею 68 КПК України передбачено, що у разі необхідності у кримінальному провадженні перекладу пояснень, показань або документів сторони кримінального провадження або слідчий суддя чи суд залучають відповідного перекладача (сурдоперекладача) (ч.1).

Перекладач має право: ставити запитання з метою уточнень для правильного перекладу (ч.2, п.1); знайомитися з протоколами процесуальних дій, в яких він брав участь, і подавати до них зауваження (ч.2, п.2); одержати винагороду за виконаний переклад та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження (ч.2, п.3); заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом (ч.2, п.4).

Перекладач зобов'язаний: прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду (ч.3, п.1); заявити самовідвід за наявності обставин, що передбачені КПК України (ч.3, п.2); здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правиль-

ність перекладу своїм підписом (ч.3, п.3); не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора, суду відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі перекладачу у зв'язку з виконанням його обов'язків (ч.3, п.4).

Перед початком процесуальної дії сторона кримінального провадження, яка залучила перекладача, чи слідчий суддя або суд пересвідчуються в особі і компетентності перекладача, з'ясовують його стосунки з підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, свідком і роз'яснюють його права і обов'язки (ч.4).

За завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе відповідальність, встановлену законом (ч.5).

Як висновок, автор пропонує:

По-перше: Визначити мову судочинства в кримінальному процесі як обумовлену державною мовною політикою, що мають бути встановлені основні положення на законодавчому рівні, а також такі, що забезпечують ведення кримінального процесу державною мовою при дотриманні конституційних прав і свобод його учасників, задані для реалізації процесуальної діяльності на всіх стадіях кримінального судочинства з метою здійснення його призначення.

По-друге: Необхідно внести зміни до частини 1 статті 68 КПК України, виклавши її в такій редакції «Перекладач - незацікавлена в результаті вирішення справи дієздатна особа, компетентна в здійсненні перекладу з однієї мови на іншу, яка притягається до участі в кримінальному судочинстві у випадках, передбачених цим Кодексом». Дане визначення перекладача включити окремим пунктом до КПК України.

По - третє: Як ознаки компетентності (некомпетентності) перекладача: перекладач обов'язково має знати в загальному аспекті іноземну мову, а також розмовну іноземну мову, бажано підтверджене певними освітніми документом, знання мови

судочинства; знання і розуміння юридичної термінології, вміння здійснювати переклад юридичних текстів і усного мовлення, вміння виробляти переклади різного виду, в тому числі синхронний.

По-четверте: З урахуванням складності і специфіки перекладу окремих процесуальних документів, необхідності роз'яснення перекладачеві гарантій безпеки і умов оплати праці пропонується додатково передбачити право перекладача «знайомитися з іншими матеріалами кримінальної справи при наявності дозволу суду».

Література

1. Конституція України від 28 червня 1991 року (у редакції від 30 вересня 2017 року). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012. № 4651-VI . – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>.
3. Тацій В.Я. Засади кримінального провадження / В.Я Тацій // Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / [Бандурка О.М., Блажівський Є.М., Бурдоль Є.П. та ін.]; за заг. ред. В.Я. Тація – Х.: Право, 2012. – Т.1. – 768 с.
4. Европейская Конвенция «О защите прав человека и основных свобод» (ETS №5, заключена в Риме 04.11.1950) // СЗ РФ. - 18 мая 1998г. - N20 -Ст.2143.
5. Всеобщая Декларация прав человека (принята 10.12.1948 Генеральной Ассамблеей ООН). – Режим доступу: <http://www.un.org>.
6. Жалоба Хусаина против Италии // Бюллетень Европейского суда по правам человека. – 2005. – № 7.
7. Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин Верховна Рада України; Закон від 15.05.2003. – № 802-IV // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 30, ст.259) . – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
8. Алимов В.В. Теория перевода: перевод в сфере профессиональной коммуникации. – М., 2005.
9. Аширбекова М.Т. Принцип публичности в судебном производстве по уголовным делам. – Волгоград, 2008.
10. Бастрыкин А.И., Александрова О.И. Уголовные дела с участием иностранцев вопросы тактики, организации и методики расследования. –СПб., 2005.
11. Головинская Е.П. Содержание и значение принципа языка уголовного судопроизводства // Воронежские криминалистические чтения. Выпуск №6, –Воронеж. –2005.
12. Джафаркулиев М.А. Национальный язык уголовного судопроизводства. –Баку, 1989.
13. Джафаркулиев М.А. Проблемы национального языка судопроизводства. – Баку, 1989.
14. Джафаркулиев М.А. Правовое положение переводчика в судопроизводстве. – Баку, 1990.
15. Котюк В. О. Теория права: курс лекций: Навчальний посібник для юридичних факультетів вузів. – К.: Вентурі, 1996. – 208с.
16. Марков А.Я., Стеснова Т.И., Щерба С.П. Участие переводчика на предварительном следствии и дознании. – М., 1993.
17. Махов В.Н. Участие специалистов в следственных действиях. – М., 1975.
18. Рахунов Р.Д. Возбуждение уголовного дела в советском уголовном процессе. – М., 1954.
19. Рахимов Р.А., Н.И. Хабибулина Проблемы семиотического анализа государственной власти и язык закона // Проблемы юридической техники. – Н. Новгород. – 2000.
20. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 2002. – Т. 3, – 720 с.: іл.
21. Шадрин В.С. Обеспечение прав личности при расследовании преступлений. – М., 2000.

ABSTRACT

The article is headlined: «Issues of language as a necessary means of communication in all areas of human activity»

OBJECT OF RESEARCH - The object of research of the scientific article is the criminal

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується питання мови як необхідного засобу комунікації в усіх сферах людської життєдіяльності. Основну увагу автор приділяє участі перекладача в кримінальному процесі, оскільки останнім часом до України стрімко зростає прибуття іноземних громадян, що спостерігається зростанням числа злочинів, скоєних окремою категорією осіб серед населення. Тому за останні роки участь перекладача в кримінальному процесі стала особливо затребувана.

Ключові слова: сучасна мова, комунікативна мова, розумова мова, суспільство, іноземці, злочин, перекладач, кримінальний процес.

SUMMARY

The article explores the question of language as a necessary means of communication in all spheres of human life. The author pays most attention to the participation of an interpreter in the criminal process, since the influx of foreign citizens has recently increased rapidly in Ukraine; there has been an increase in the number of crimes committed by a particular category of people among the population. Therefore, in recent years, the participation of an interpreter in the criminal process has become particularly in demand.

Keywords: modern language, communicative speech, intellectual language, society, foreigners, crime, translator, criminal process.

procedural relations connected with the realization of the question of language as a necessary mode of communication in all spheres of human life, as well as the implementation of the language of legal proceedings and the direct participation of an interpreter in criminal proceedings.

SUBJECT OF RESEARCH – The subject of research in the rules of domestic and international law governing the issue of language of legal proceedings, the legal status and procedural activities translation in criminal proceedings, as well as the practice of the participation of an interpreter in criminal cases.

THE AIM OF RESEARCH – The aim of the study is to clarify and deepen scientific understanding of the nature and importance of the implementation of the issue of language as an essential mode of communication in all spheres of human activity, institute interpreter participate in criminal proceedings, in their interrelation and complementarity, to develop proposals for the improvement and application of criminal procedural law as it relates to the subject of research

The article explores the question of language as a necessary means of communica-

tion in all spheres of human life. The author pays most attention to the participation of an interpreter in the criminal process, since the influx of foreign citizens has recently increased rapidly in Ukraine; there has been an increase in the number of crimes committed by a particular category of people among the population. Therefore, in recent years, the participation of an interpreter in the criminal process has become particularly in demand.

The existence of various problems in criminal proceedings that remain relevant is a further study in the complex of interrelated issues of the principle of the language of proceedings and the participation of an interpreter in the criminal proceedings in the aspect of inquiry, investigation, and prosecution in criminal proceedings with the participation of an interpreter to clarify the contemporary meaning and content of the principle of the language of proceedings and to improve the institution of the participation of an interpreter in the criminal process.

Keywords: modern language, communicative speech, intellectual language, society, foreigners, crime, translator, criminal process.